

Nr 18.

Ankom till riksdagens kansli den 19 maj 1916 kl. 5 e. m.

*Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 18,
i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl.
Maj:t angående ändring i grunderna för underbefällets
vid armén befordran.*

I motion inom andra kammaren, nr 190, hava herrar Helger och Berg i Munkfors hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående sådan ändring i grunderna för befordran inom armén, att underbefäl må erhålla rätt till befordran vid respektive vapenslag inom hela landet eller åtminstone inom sin arméfördelning, samt om vidtagande av de åtgärder, vartill utredningen kan giva anledning.

Till stöd för denna hemställan hava motionärerna anfört följande:

»Enligt gällande befordringsgrunder för armén måste de furirer, som icke vid uppnådda 32 års ålder erhållit befordran till sergeanter, avgå ur tjänsten. Meningen med denna ordning är tydligen att förebygga en trängsel, som kunde skjuta fram åldersgränsen för sergeantbefordran allt för långt. Följden blir emellertid, att just vid de regementen, där underbefälskåren är så skötsam, att endast ett fåtal eller inga kunna förbigås vid befordran, komma olägenheterna av detta befordringssystem att drabba hårdast. Här blir ofta befordringsåldern till underofficer så hög, att den obligatoriska avgången vid 32 års ålder i stor utsträckning kommer att tillämpas och en hel mängd dugliga underbefäl tvingas till avgång.

Motionen.

Man kan lätt föreställa sig, hur nedslående dessa förhållanden komma att verka på intresserade och duktiga män, vilka ständigt måste arbeta i

känslan av att de, när den tid kommer, då de stå inför utsikten till någorlunda drägliga levnadsvillkor, kanske i stället nödgas lämna sin tjänst på grund av att de uppnått de lagstadgade 32 åren, innan deras tur att befordras inträtt. Bakom sig ha de en lång anmärkningsfri tjänstgöring i lägre grader, som de, oaktat den ytterst låga avlöningen, kämpat sig igenom i hopp att genom underofficersbefordran uppnå en tryggare och i ekonomiskt hänseende lyckligare ställning. Framför sig se de endast ovisshet, då de ju ständigt måste arbeta med den möjligheten för ögonen, att deras bana kan avbrytas, icke på grund av något fel från deras sida, utan därför att de råka uppnå en viss ålder, innan de kommit i tur att befordras. Och vad skola de sedan taga sig till? Att vid 32 års ålder övergå till en ny levnadsbana har sig icke så lätt. För dem, som drabbas av detta öde, är framtiden i många fall helt enkelt förstörd.

Att dessa utsikter måste menligt inverka på arbetslusten, är själfallet, och systemet är sålunda även från försvarets synpunkt förkastligt.

Nu är det visserligen sant, att utvägen står öppen, att genom Kungl. Maj:ts dispens få kvarstå även efter den lagstadgade maximiåldern, men först och främst innebär ju detta ingen *trygghet*, då ju en sådan dispens icke alltid med säkerhet kan påräknas, och för det andra äro de svårigheter, som man genom fastställandet av denna åldersgräns velat avlägsna, nämligen en allt för stor trängsel inom kåren och härav följande framflyttning av befordringsåldern till underofficer, därmed icke brakta ur världen.

Bästa sättet att råda bot på dessa förhållanden, är att befordringsordningen kommer att omfatta hela armén eller åtminstone en arméfördelning och ej såsom nu endast regementet. Härigenom skulle en utjämnings ske, som måhända gjorde den fastställda åldersgränsen överflödig, åtminstone i hög grad minskade dess praktiska tillämpning, på samma gång ett sådant system bleve en sporre för underbefälskårerna vid respektive regementen att beflita sig om en väl vitsordad tjänstgöring.

Meningen med den dispensmöjlighet, som beredes underbefäl, vilka uppnått den lagstadgade maximiåldern utan att erhålla underofficersbefordran, är tydligen att lämna vederbörande regementschefer tillfälle att i tjänsten bibehålla de underbefäl, som därav gjort sig särskilt förtjänta och möjliggöra deras befordran. Men en sådan utgallring torde likaväl kunna företagas på ett tidigare stadium, innan de avgående nått den ålder, då övergången till ett annat levnadskall är förenad med så stora svårigheter.

Den ersättning i penningar, en furir erhåller vid avgången, kan

omöjlig uppväga de olägenheter, som uppkomma vid ombyte av levnadsbana i en så framskriden ålder.

Efterföljande tablå, vars siffror emellertid endast äro ungefärliga, ger en föreställning om befodringsutsikterna för underbefälskårerna vid olika infanteriregementen ».

Infanteriregementets nr	Pensionerade underofficerare	Furirer av 1:sta klass, som falla för åldersgränsen	Furirer av 1:sta klass, antagna 1906 och förut
1	6	—	2
2	4	—	1
3	7	—	2
4	5	—	6
5	5	—	7
6	11	6	14
7	8	—	9
8	6	—	4
9	11	—	8
10	6	—	2
11	5	10	10
12	9	5	10
13	9	—	7
14	5	—	4
15	7	—	4
16	5	3	—
17	8	4	7
18	12	—	8
19	6	—	3
20	7	6	10
21	13	3	15
22	4	8	13
23	5	—	1
24	8	3	9
25	7	—	7
26	8	—	—
27	10	6	15
28	9	—	7

Motionen hänvisades för förberedande behandling till andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, som efter därom i föreskriven ordning gjord anhållan emottagit yttrande rörande motionen från inspektören för infanteriet; och är detta yttrande såsom bilaga vidfogat samma utskotts utlåtande.

Detta var av följande lydelse:

*Andra kam-
marens fjär-
de tillfälliga
utskott.*

»Såvitt utskottet kunnat finna, äro de av motionärerna påpekade missförhållandena i fråga om underbefälets befordran av den beskaffenhet, att de väl motivera en närmare utredning. Av inspektörens för infanteriet yttrande framgår ju också, att han icke ställer sig avvisande gentemot en utredning, om han också särskilt betonar de stora svårigheter, som möta vid försök till en fullständig utjämning av rådande olikformigheter i befordringsavseende.

Utskottet har också den uppfattningen, att dessa svårigheter skola visa sig oöverkomliga, om försök göres att medgiva rätt till i motionen ifrågasatt befordran inom hela landet. Däremot vill det synas, som om en utredning bör verkställas rörande underbefälets rätt till befordran arméfördelningsvis inom vederbörliga vapenslag. Sådan form för befordran finnes ju redan för officerare och militärläkare inom armén, och det bör då ej vara otänkbart, att liknande bestämmelser kunna bli gällande även för underbefälet. Lämpligast synes därvid systemet med rörliga löner vara, emedan personalflyttningar också innebära tvångsflyttningar, vilka för underbefälet självt kunna bli nog så menliga såväl i ekonomiskt som andra avseenden.

Skall ett dylikt nytt befordringssystem införas, torde det givetvis bli nödvändigt att för undvikande av störande och orättvist verkande åtgärder fastställa för viss tid gällande övergångsbestämmelser.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet i anledning av herrar Helgers och Bergs i Munkfors förevarande motion hemställa, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående sådan ändring i grunderna för befordran inom armén, att underbefäl må erhålla rätt till befordran vid respektive vapenslag inom sin arméfördelning, samt om vidtagande av de åtgärder, vartill utredningen kan giva anledning.»

Bilaga.

Yttrande över den i riksdagens andra kammare väckta och till kammarens fjärde tillfälliga utskott hänvisade motionen nr 190, om skrivelse till Kongl. Maj:t angående ändring i grunderna för underbefällets vid armén befordran.

Frågan om sådan ändring i grunderna för befordran inom armén, att underbefäl må erhålla rätt till befordran vid vederbörliga truppslag inom hela armén eller åtminstone arméfördelningsvis, är av en i många avseenden ingripande beskaffenhet. I betraktande härav är det icke möjligt att inom en, jämförelsevis sett, knappt tillmätt tid beröra alla de omständigheter, som böra beaktas vid frågans utredning, utan det bliver nödvändigt att endast söka framhålla de huvudsakliga synpunkter, som kunna vara ägnade att belysa lämpligheten av det framställda förslagets förverkligande.

Det må först som sist sägas, att den väckta frågan är svårlöst uti mer än ett hänseende, och svårlöstare bliver den, ju större omfattning den erhåller, d. v. s. om den skall omfatta befordringarna icke blott till och inom underofficersgraderna, sålunda från furir av första klassen till sergeant av andra klassen, från sergeant av andra klassen till sergeant av första klassen och från sergeant av första klassen till fanjunkare (styckjunkare), utan ock inom korprals- och furirsgraderna, sålunda till vice korpral, korpral (konstapel) samt furir av andra och första klassen. Av motionens motivering med tillhörande bilaga vill det emellertid synas, som om motionen avsåge allenast befordringarna till och inom underofficersgraderna.

1. Det torde vara lämpligt att förutskicka den erinran, att ett inom varje arméfördelning truppslagsvis ordnat befordringssystem huvudsakligast kan avse endast infanteriet, enär övriga truppslag, kavalleriet, artilleriet, ingenjörtrupperna och trängen, i allmänhet äro företrädda med blott ett truppförband inom arméfördelningen. Skall ett sådant befordringssystem tillämpas vid infanteriet, bliver det nödvändigt att uti befodringsavseende förena de utom arméfördelningsförband stående Norrbottens regemente och Gottlands infanteriregemente med lämpligen belägna arméfördelningar.

I fråga om truppslagsvis inom varje arméfördelning anordnade befordringar gälla för övrigt i det stora hela samma synpunkter, som i det följande framhållas beträffande befordringar truppslagsvis inom hela armén med den skillnad, att de förra komma att fördelas uti de sex arméfördelningsstaberna och torde komma att kräva mindre expeditionsgöromål än de senare, men att de med hänsyn till kravet på jämn befordran äro underlägsna.

2. Befordringar truppslagsvis inom hela armén förutsätta uppgörande av gemensamma befodringslistor samt kunna anordnas huvudsakligen på två sätt: antingen medelst personalförflyttningar eller medelst rörliga löner.

Systemet med personalförflyttningar innebär, att, alltefter som ledighet inom de olika graderna uppstå vid de särskilda truppförbanden, den person, som är i tur och förtjänt av att befordras, förflyttas till det truppförband, varest ledig-

heten uppstått, förutsatt nämligen, att han icke redan tillhör truppförbandet i fråga.

Systemet med *rörliga löner* innebär, att den, som är i tur till befordran och därav förtjänt, erhåller den nya graden eller uppflyttas i den högre löneklassen, med kvarstående vid eget regemente.

3. *Systemet med personalförflyttningar* bibehåller nu gällande princip, att mot varje tjänstebefattning skall i regeln svara viss lönebeställning. För att medföra full effektivitet innebär systemet *tvångsförflyttningar*, eller ock måste den i tur till befordran varande bliva förbigången, därest han icke vill underkasta sig vederbörlig förflyttning.

Tvångsförflyttningar måste — vill det skäligen synas — åtföljas av flyttningssättning, varjämte de kunna vara ägnade att rubba underofficerskårernas sammansättning och homogenitet. Då det är möjligt, att vissa underofficerskårer hava gemensamma kassor, pensionsfonder o. d., kan sådan förflyttning även ur denna synpunkt verka ingripande uti den förflyttades ekonomi.

4. *Systemet med rörliga löner* bryter med den nyss berörda principen angående överensstämmelse mellan tjänstebefattningar och lönebeställningar, men nödvändiggör icke tvångsförflyttning. Dess tillämpning kan emellertid vålla och kommer med stor sannolikhet att vålla, att antalet innehavare av olika tjänstegrader inom truppförbandens underofficerskårer varder mer eller mindre, i vissa fall måhända väsentligt, växlande.

5. Befordringarna truppslagsvis inom hela armén medför en *centralisering av befordringsärendena* antingen till en gemensam centralmyndighet eller till de särskilda truppslagsinspektionerna (inspektörerna för infanteriet, kavalleriet o. s. v.)

Anordningen kommer i såväl ena som andra fallet att medföra ett ganska omfattande skriftväxlingsarbete och ökade expeditionsgöromål samt kräva ökade arbetskrafter och stegrade kostnader.

6. Vid utarbetande av *befordringslistorna* möter särskilt en svårighet, nämligen klassificeringen eller bestämmandet av grunderna för turberäkningen. Om, i överensstämmelse med 1914 års härordningsbeslut, särskilda underofficersskolor komma att inrättas, kunna vid dessa, på grund av elevernas kunskaper och erhållna vitsord, uppgjorda klassifikationslistor läggas till grund vid bestämmandet av den ordning, i vilken furirerna böra komma i åtnjutande av sergeartsbefordran. Men det kan tänkas, att åtskilliga andra omständigheter böra inverka beträffande nämnda ordning, såsom tjänsteår, särskild lämplighet o. d.

För den vidare befordran inom underofficersgraderna äro, då befordringarna skola avgöras av centralmyndighet, vilken icke kan förutsättas äga erforderlig personalkännedom, särskilt noggranna föreskrifter behövliga.

7. Det torde icke kunna förutsättas, att ett nytt befordringssystem av ovan angiven art kan med ens komma till tillämpning, d. v. s. utan den *övergång*, som är nödvändig, för att det nya systemet icke skall verka orättvist och sålunda framkalla berättigat missnöje. Vederbörande hava ju tagit anställning vid visst regemente med de utsikter och förhoppningar, som förhållandena där hava erbjudit. Det torde icke låta sig göra att utan vidare omintetgöra dessa utsikter och förhoppningar. Fastmer är en ganska lång övergångstid erforderlig för tillämpningen av det nya befordringssystemet. Det torde komma att visa sig vara med betydande svårigheter förenat, att utarbeta behövliga *övergångs-*

bestämmelser. Icke så sällan torde det komma att inträffa, att man »från fall till fall» måste lösa förekommande befordringsfrågor.

8. En ändring av befodringsgrunderna kommer att avhända *regementscheferna dem av ålder tillkommande rätt* att utnämna och befodra underofficerare. Skälen för en sådan åtgärd måste vara synnerligen tungt vägande. Det kan för övrigt vara ovisst, huruvida ett nytt befodringsystem ur denna synpunkt verkligen kommer att gagna underofficerskårerna.

Därmed är icke sagt, att åtgärder icke kunna vara erforderliga för att verka utjämnande i befodringsväg. Men att fullständigt råda bot »för tur och otur» är eller kan vara en rätt vansklig sak.

Det torde böra tilläggas, att uti ett av inspektören för infanteriet i samråd med övriga truppslagsinspektörer m. fl. den 14 december 1915 avgivet förslag gjorts hemställan om, att underbefäl av manskapet skulle få behållas i volontäransättning till den 1 november det år, under vilket sådant underbefäl uppnår trettiofyra år.

Stockholm den 11 mars 1916:

Lars Tingsten.

Inspektör för infanteriet.

II. Stålhane.

Andra kammaren avslog sitt utskotts hemställan, och biföll den i ämnet väckta motionen, varefter ärendet överlämnades till första kammaren, som hänvisade detsamma till sitt första tillfälliga utskott. *Andra kam-
marens be-
slut.*

Innan utskottet närmare ingår på själva huvudfrågan — behövligheten eller lämpligheten av åtgärder i av motionärerna antydd riktning — vill utskottet gentemot motionärernas mening, att 32-årsgränsen tydligen tillkommit för att förebygga trängsel hava anmärkt, att ett ur statssynpunkt vida viktigare skäl härför förvisso varit att genom tvungen avgång senast vid landstormsålderns inträde tillgodose behovet av väl utbildat befäl vid landstormen. *Utskottet.*

Den bild, som motionärerna måla av förhållandena, synes väl mörk. Man måste ihågkomma, att flertalet av dem, som taga fast anställning, icke hava annan utbildning än folkskolans. Om det än må medgivas,

att avlöningen är låg, åtminstone för dem, som äro gifta, bör dock icke förbises, att en sådan ung man erhåller en utbildning, som redan under nuvarande förhållanden giver någon, och, när civilianställningen blir genomförd, stor sannolikhet till framtida tryggad ställning, även om underofficersbefordran ej vinnes.

Motionärernas mening, att en hel mängd dugliga underbefäl tvingas till avgång på grund av åldersgränsen och detta just vid de regementen, där underbefälskåren är skötsammast, torde också innefatta en överdrift. Vad den i motionen meddelade tabellen angår läser den *i sin föreliggande form*, oavsett de mindre felaktigheter den synes innehålla, vara utan nämnvärt värde för den fråga, motionen behandlar. Antalet pensionerade underofficerare spelar givetvis ingen roll — de kunna vara huru många som helst. Vad som spelar roll för frågans belysande är, huru avgången bland de aktiva underofficerarna ställer sig jämförd med åldern inom furirgraden. För att tabellen skulle varit ägnad att riktigt belysa förhållandena läser väl ock bort beräknas den extra avgång till intendenturen, reservstaten eller dylikt, som vid olika regementen kan påräknas.

Vad beträffar de ifrågasatta sätten för frågans lösning, förordas förflyttning från ett regemente till ett annat under åberopande av, att sådan form för befordran redan finnes för officerare och militärläkare inom armén. Vad de sistnämnda angår torde emellertid enligt utskottets mening någon jämförelse knappast böra förekomma på grund av deras fåtalighet (1 à 2 per regemente). Vad officerarne beträffar sker som bekant befordran så gott som uteslutande regementsvis, varvid fortifikationen och trängen var för sig jämnställas med regemente. På senare tid har emellertid, då befordringarna vid något regemente gått *alltför* fort, Kungl. Maj:t — ehuru endast i några få fall — ingripit reglerande på sådant sätt, att en befattning, som blivit vakant, förklarats till ansökan ledig för vissa äldre åldersgrupper inom hela vapenslaget.

Utskottet vill icke bestrida, att en liknande form av utjämning måhända skulle utan *alltför* stora svårigheter kunna genomföras även för underbefälet. Härvid är emellertid att märka, att det, som i avseende på den föreliggande frågan läser vara det viktigaste, och det, som motionärerna huvudsakligen synas åsyfta, eller reglerandet av befordran till lägsta underofficersgraden, redan nu kan ske och i viss mån även sker utan någon som helst särskild föreskrift. Då nämligen förnyad anställning efter första anställningstidens (2 à 3 år) slut så gott som uteslutande tages endast på ett år i sänder, kan vederbörande korpral eller furir själv reglera sina tjänsteförhållanden; finner han turen på eget regemente sämre

än på ett annat, och önskar han skaffa sig bättre befordringstur, så rekapitulerar han icke, utan söker vid tjänsteårets slut anställning vid annat regemente, där han kan komma i bättre tur. Denna form av reglering av underbefällets tjänsteställning torde förekomma i vida större utsträckning än den, som enligt vad ovan sagts genom Kungl. Maj:t sker i fråga om officersbeställningarna.

Det torde i detta sammanhång förtjäna erinras om, att tvunget avsked i stor utsträckning, ehuru tidigare, förekommer även för dem, som välja officersbanan. En regementschef är skyldig att såsom officersaspirant emottaga envar, som därtill anmäler sig och besitter föreskrivna kvalifikationer. När aspiranterna efter bortåt $1\frac{1}{2}$ års tjänst skola till krigsskolan å Karlberg, bestämmer Kungl. Maj:t det antal, som, med eller utan tvångstransporter regementena emellan, får inträde därstädes. Hitills hava ända till $\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{3}$ av antalet aspiranter därigenom fått avbryta sin officersutbildning.

Den reglering av ifrågavarande förhållanden, motionärerna tänkt sig, måste enligt utskottets mening medföra antingen *förflyttningar av personal* eller *förflyttningar av löner*. Inspektören för infanteriet har påvisat de synnerligen stora svårigheter, varmed såväl det ena som det andra systemets genomförande är förenat. Vad först angår förflyttning av personal, förefinnes, såsom utskottet ovan framhållit, redan nu en väg för *frivilliga förflyttningar*. Om, såsom motionärerna förmena, förhållandena likväl ej äro tillfredsställande, torde detta svårigen kunna tydas annorlunda, än att furirerna i stor utsträckning föredraga de sämre konjunkturerna vid det regemente de tillhöra, där de känna förhållandena och äro kända, framför att söka sig över till ett annat regemente. Skola jämnare befordringsförhållanden vinnas genom personalförflyttningar, måste således *tvångsförflyttningar* tillgripas. Att detta måste verka till skada, torde lätt inses.

Vad åter angår systemet med löneförflyttningar, torde dess tillämpning få en synnerligen menlig inverkan på rekryteringen vid svårrekryterade regementen, utan att förbättra densamma vid de regementen, som redan nu hava fullt eller i det närmaste fullt antal fast anställda. Vad som nu utgör åtminstone någon lockelse till anställning vid regementen med svag rekrytering, nämligen utsikten till hastig befordran till de bättre avlönade furirsgraderna, skulle säkerligen, om systemet »rörliga löner» tillämpades, alldeles försvinna.

Utskottet har, såsom framgår av det ovan anförda, ingalunda velat bestrida, att vissa ojämnheter i underbefälsbefordringarna förekomma. För att råda bot därpå torde dock helt andra åtgärder än de av motionärerna

och andra kammarens utskott föreslagna böra komma till användning. Framför allt synes angeläget vara, att en *jämn* rekrytering av regementena kommer till stånd — befordringarna torde då säkerligen själva bliva jämna, utan att vare sig det ena eller andra av de ifrågasatta systemen genomföres.

Skall en jämnare rekrytering kunna ernås, fordras dock oundgängligen, att frågan om beredande av civilanställning åt underbefäl vinner en tillfredsställande lösning. Utskottet vill erinra om, att 1914 års senare riksdag fattat åtskilliga för rekryteringsfrågan viktiga beslut såsom angående högre underofficersskolor, anställnings- och avskedspremier, extra rekryteringsanslag ävensom civilanställning m. m. Verkningarna av de sålunda beslutade åtgärderna hava givetvis ännu icke kunnat visa sig. Otvivelaktigt torde emellertid vara, att just i dessa åtgärder och deras tillämpning och fullföljande ligger en verklig lösning av hela underbefälsfrågan — en lösning, som, enligt utskottets mening, varken behöver eller bör föregripas genom till sitt resultat så tvivelaktiga åtgärder som de av motionärerna och andra kammarens utskott ifrågasatta.

Då utskottet således anser,

att motionärernas uppfattning av de rådande förhållandena ej fullt motsvaras av verkligheten;

att en viss möjlighet till utjämning, i den mån sådan av vederbörande själva önskas, redan nu föreligger;

att båda de ifrågasatta systemen (förflyttning av personal eller förflyttning av löner) ej blott äro mycket svåra att genomföra utan ock till sina konsekvenser ytterst betänkliga; samt, och i synnerhet

att de vittgående åtgärder, som av 1914 års senare riksdag beslötos, med största sannolikhet skola åstadkomma erforderlig ändring även i de av motionärerna framhållna ojämna befordringsförhållandena, men ännu ej kunnat visa sina verkningar;

får utskottet hemställa,

att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 19 maj 1916.

På utskottets vägnar:

HUGO HAMMARSKJÖLD.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling: herrar Hammarskjöld, Oscar Olsson, Valerius Olsson, Åkesson, Magnusson, Gelin och Holm.